

Sagn, tro og overtro - 2

Egentlig var det meningen, at efterårets første tur skulle have gået rundt om Madum Sø, men som følge af fortsatte problemer med at få tilladelse fra Lindeneborg, blev turen den 11. september forlagt til Overgaard Gods syd for Mariager Fjord, hvorfor indbydelsen kom til at lyde således:

Desværre har det været nødvendigt at forlægge turen søndag den 11. september, men i stedet for besøg i Lindeneborgs skove, tager vi nu til godset Overgaards skove syd for Hadsund ved Udbyneder. Vi skal mødes ved Overgaards parkeringsplads klokken 10.15. Herfra går vi gennem noget af den prægtigste skov, man kan tænke sig. Meget af den er blandingskov af løvtræer, der er ganske urørt. Skoven står langs en imponerende og stejl strandvold, der sine steder er højere end Rundetårn. Nedenfor er landskabet hævet havbund og ganske fladt. Qvistorff og Marthin Nygaard vil givetvis fortælle om både skoven, om det smukke gods og nogle af dets ejere, om Godsets nuværende virke og de store inddæmmede arealer. På turen slår vi lige et smut ud til diget, hvor vi kigger over mod Als Odde på den anden side af Mariager Fjord.

Sikken en tur, sikken et vejr og sikken en oplevelse for turens 62 deltagere, som mødte op på Overgård Gods parkeringsplads den 11. september. Marthin byder velkommen og siger bl.a.: Så er vi på Overgård Gods langt uden for vores normale område. Her på Overgård er der en helt særlig historie. Vi kommer kun ud på en lille bitte del af det samlede areal. Godset er meget, meget stort. Vi tager så den del, som Rold Skovs Venner står for, nemlig skov, men vi skal også ned på digerne. Vi går kun hen til porten. Beboerne vil gerne have deres privatliv i fred, og det respekterer vi, slutter Marthin sin velkomst.

Henne ved indgangen fortæller Helge så om godsets historie. Overgård er bygget af adelsmanden Jørgen Lykke, der havde rejst rundt i Europa og gjort det godt økonomisk, hvorefter han kom hjem og begyndte at købe op her på egnen. I 1545 byggede han Overgård. Det tog kun to år at bygge. Man havde jo god erfaring med at bygge efter Grevens Fejde. Det tog f.eks. også kun to år at bygge Nørlund i Rold Skov. Helge nævner, at der er en vindeltrappe inde i tårnet, som snor sig mod venstre. Der er faktisk ingen, der ved hvorfor den gør det, men der er nogen, der er kommet med den hypotese, at det ville være lettere for Jørgen Lykke at forsvare sig, hvis der kom en fjende og ville angribe ham.

Jørgen Lykke døde i 1583, men slægten sad fortsat på godset indtil 1661, hvorefter Friedrich von Arenstorff overtog det. Dennes slægt sad her helt frem til 1910, altså i en periode på ikke mindre end næsten 250 år. I 1938 købte Flemming Juncker Overgård og lagde udbetalingen kontant. Flemming Juncker blev landskendt på flere måder. Han var oprindeligt uddannet som forstkandidat på Nørlund. Han udnyttede rester af bøgetræ til parketgulve. Under krigen var

han en af de førende modstandsfolk, som bl.a. samarbejdede med familien i Hvidsten. Her på Overgård indvandt han store områder fra fjord og hav på knap 1.000 ha. Flemming Juncker ejede Overgård frem til 1981.

Jeg mødte Flemming Juncker første gang i forbindelse med Jens Hvass` s og Fru Gittens sølvbryllup. Næste gang var da jeg skulle skrive en bog om gæstgiveriets historie i Danmark, og skulle have nogle oplysninger af Flemming Juncker, som befandt sig ovre på den anden side af fjorden. (Han havde på et tidspunkt været medejer af Lounkærskoven, og kom efter købet af Overgård stadig på besøg hos sin gode ven af Carl Mar. Møller i Lounkær, red.). Flemming Juncker åbnede døren og sagde på rigtig skovridermaner. Hvem er De og hvad vil De? husker Helge og slutter sine fortællinger om Overgård og nogle af godsets ejere.

Da der står adgang forbudt flere steder og vi har tilladelse til at færdes på godsets jorder, går vi alligevel ind gennem porten, men drejer straks efter til højre hen mod kanten af skoven. Vi passerer et stort areal, der netop er tilplantet med Amerikansk Tsuga. Herefter går turen mod nordøst og snart passerer vi et rigtig fint og idyllisk lille hus med kobberinddækning øverst oppe på stråtaget. Jeg har en formodning om, at det kan være en lille jagthytte, siger Marthin. Der står nogle glas i vinduerne som det eneste nips. Hvis der havde været en kvinde ind over, så ville det være noget andet nips. Måske blomster, mente nogle.

Efter en tid stopper Helge op og siger. For mig er dette en helt særlig tur. For første gang i 28 år på tur nummer 220 eller mere, går jeg ikke foran. Jeg er lykkeligvis blevet degraderet. Det er jeg glad for, fordi Marthin går foran. Jeg tror, at generationsskiftet er sat på plads. Vi har fået en meget vidende formand. ”Vi kunne have gjort det for mange år siden, men jeg syntes åbenbart ikke, at du var så god”, siger Helge til den tidligere formand. ”Jeg kunne bare ikke få mig til at vippe dig af pinden”, svarer denne.

Vi har virkelig været heldige i alle de mange år, at have en formand og bestyrelse, som har været fremragende, fortsætter Helge. Marthin kom med en fremragende idé - at tage på Overgård i stedet for til Madum Sø. Marthin og jeg kørte herud for at se hvor vi skulle gå. Vi blev *meget* imponeret, da vi så den skov. Her er smukt, men I skulle bare vide, hvad I har i vente. Det er *så* flot en skov. Jeg anede det ikke. Jeg har da været hernede, men man ser ikke umiddelbart skoven her, fordi den ligger gemt bag ved godset, slutter Helge.

Lidt længere fremme stopper vi atter op ved et område med en art cypresser. Både levende og en stor stabel med fældede stammer. Man har gjort forsøg med disse oppe i Langdalen ved Tranum, siger Marthin. De har kun nogle små tynde grene hele vejen op. Man vil gerne have noget træ, der er knastfrit eller med meget små knaster. Men der kommer ikke vedmasse nok, for væksten er ikke stor nok. Det er et vestamerikansk kysttræ. Mht. den store stabel med fældede stammer, siger han. Dette ligner noget, man bare fliser op. Der er faktisk flere penge i flis i dag, end der er i at tage fine bøgetræer ud til møbler. Med de maskiner, man har til at rydde et område, så vil selv stubben og rødderne være penge værd. Et areal vil således være ryddet på samme måde, som når man pløjer og sår efter en høst. Til slut omtaler Marthin et andet amerikansk træ, sequoia eller redwood. I USA er der, bortset de store træer med navne, nu ryddet så mange, at der kun er 3 % tilbage. Det er tankevækkende, siger han.

Den fortsatte tur går herefter ud til engen ved det nordøstlige skovbryn. Her går vi til venstre og fortsætter så mod vest langs den oprindelige stenalderkyst. Ved et vandhul stopper Helge op for at fortælle. Jeg vil gerne komme med et indlæg om noget så kedeligt som andemad, siger han. For at vi kan vågne op i morgen, så skal vi have ilt, og hvor kommer ilten fra? Fra træerne byder nogle ind. Selvfølgelig kommer der ilt fra træerne, men langt det meste af det kommer ikke fra træerne. Langt det meste kommer fra algerne i havet. 2/3 af alt ilt kommer

fra havet. Algerne kan klare det og andemad kan klare at lave fotosyntese. Menneskene kan ikke klare det. Det synes jeg er så herligt. Der er sådan noget psykisk når vi går og kigger og siger, æv andemad, der kan noget, som vi mennesker ikke kan klare. Det synes jeg er herligt, slutter Helge.

Vi fortsætter mod vest langs Langkær Bakke frem til en trappe, der fører direkte op til godsets bygninger. Hvis vi kigger her, så er det nogle fantastisk høje asketræer, siger Marthin.

Yggdrasil, livets træ, søjlen der holder jorden oppe og himmelhvælvets søjle, som vikingerne troede det var, føjer han til. Det er det 3. vigtigste træ rent forstmæssigt i Danmark. Man planter det ikke bevidst på samme måde, som man planter nåletræer og bøg. Men der bliver faktisk fældet over 40.000 m³ asketræ om året. I dag bruger man ask til gulve mere end nogensinde før pga. den lyse farve. Førhen var ask det aller, allervigtigste træ. Der var forordninger om, at hvis man fældede ask på anden mands grund, så var man hjemfalden til straf. Man har brugt asken pga. dens smidighed til alle former for håndtag til værktøj. Man har også brugt den til buer. Det var også et af de biprodukter, man brugte nede på Junckers savværk i Køge. Når man havde brugt den bedste del af stammen til andre formål, lavede man stave til parketgulve af resterne. Men det er en usædvanlig bevoksning med så høje asketræer her. Asken har desværre fået samme sygdom, som elmetræerne fik for nogle år siden. Denne hedder så asketoptørrer. I løbet af ganske få år vil asken gå ud i næsten hele Danmark. Det her kunne måske være et af de steder, hvor de kunne få lov at stå og klare sig.

Denne her trappe går direkte op til buen på Overgård gods, fortsætter Marthin. Det kommer sig af, at man på Overgård havde en barokhave med en stram symmetri med bede og planter, der var klippet fuldstændigt ens alle sammen. Så på den måde trækker man den vilde natur op i haven.

Flemming Juncker havde en god ven, der boede ovre på den anden side af fjorden ved Havnø. Der var sådan et mas og lang vej udenom for af komme derover, og da sejlrenden hernede kun er cirka 30-40 m bred kan man vade på hver sin side af den i vand til knæene. Han løb så her ned kun i badebukser og havde sit tøj med i en pose. Så han tog den vej over i stedet for at køre udenom, slutter Marthin mens han samtidigt foreslår, at trappen vist må være et godt sted at sidde for at holde frokost. Så det gør vi.

Efter frokost går turen nu samme vej tilbage til den vej, der går ned i engen, hvor Marthin så genoptager sine fortællinger. Ud over Jørgen Lykke har man på Overgård gods haft en lang række ejere hele vejen op. Vi havde en kort overgang, hvor det var maskinhandler Jens Lübeck i Hadsund, der havde det. Han overtog konkursboet efter Juncker og siden var det så Brask Thomsen, en ejendomshandler fra København.

Ud over at man har tjent penge ved landbrugsdrift, så har man også haft mere skov, men efterhånden som skovene blev forhuggede fandt man ud af, at her var masser af skrivekridt. Det har man kunnet udskibe til landbruget. Man udskibede landbrugskalk fra mange af de store gårde i Mariager Fjord. Det kunne man gøre, fordi man på sydsiden af inderfjorden har dybt vand helt ind til kysten, så man kunne gå helt ind med skibene. Her ved udløbet er der så fladvandet, at man bare kunne køre det ud med hestevogn. Lige her oppe har man fundet tre store kalkbrændeovne.

Så vil jeg fortælle lidt om hvordan fjorden er dannet, fortsætter Marthin. Vi har jo i dag den opfattelse, at vandet kommer østfra og går ind i fjorden. Det er også rigtigt, men fjorden er dannet indefra og ud. Det er den dybeste fjord i Danmark. Vi skal helt ned omkring Bornholm for at finde vanddybder, der er 35 meter og derover. Det har vi herinde i fjorden inde omkring Mariager.

Det er jo sådan, at der oven over os har været en isklump, sådan cirka 1½ km. tyk, hele vejen

op til Norge og over til Sverige. For 18.000 år siden, da stoppede fremdriften af isen, og for 6-7.000 år siden, da smeltede det sidste. Store mængder af vand, der smeltede fra toppen 1½ km oppe løb ned som et vandfald, og det har simpelthen udhulet og lavet fjorden ligesom andre østjyske fjorde. Dog ikke Limfjorden. Det er simpelthen vandet, der har udgravet fra vest mod øst efterhånden som isen smeltede mod øst. Hvorfor er den så ikke dyb herude? Nej, det er fordi havstrømmene trækker sandet med ind i fjorden igen. Fjorden er lige så stille ved at blive fyldt op fra øst mod vest med sand, og det sker endda ret hurtigt med cirka 1-1½ cm om året. Man kan sige, at det er ikke ret meget, men om sådan en 1.000 års tid, så er der kun halvdelen af fjorden tilbage. Så bliver den til en sø. I grove træk er det historien om dannelsen af fjorden her.

Når det så er sagt, så siger man, at alle de inddæmmede arealer herude drejer sig om cirka halvdelen af godset, hvilket i alt er noget med 4,5 til 5.000 ha. Man har regnet ud, at disse inddæmninger kun bremser afstrømningen fra fjorden med cirka 3 %, så det har ingen betydning. Det, der er sket er, at erosionen af de norske og svenske fjelde bevirker, at Kattegat er et meget lavvandet hav. Vi skal næsten 2 km ud før vi får vanddybder på 2 meter. Det gør, at tidevandet heroppe kun er på 45 cm, og så har vi et nordjysk vadehav. Det er samme type af fugle- og dyreliv. Det skal vi ud at se nu.

Som nævnt i indledningen slår vi lige et smut ud til diget og nyder udsigten ud over fjorden og videre over til kysten ved Helberskov og Als Odde. Som et ekstra kuriosum ser vi turbåden Svanen glide forbi på vej ind i fjorden, hvorefter det er blevet tiden for at vende næsen tilbage til udgangspunktet. Denne går i første omgang gennem den aller-østligste del af skoven og herefter langs skovbrynet mod sydvest før vi tilslut drejer hen til godsets parkeringsplads. En fantastisk og meget anderledes tur var til ende. Overgård har til alle tider haft ikke

så lidt af historiens vingesus over sig. Spændende at være der selv.

Tur 2.

”En rigtig efterårstur i hjertet af Rold Skov. Vi går i statsskoven, og vi skal til Jætternes Baghave med skovens højeste træer. Skovens fornemmeste graner ”douglasgranen” skal vi også høre om. Hvem eller hvad var ”douglas”? På vejen tilbage kommer vi forbi ”Hvass Sø” – opkaldt efter den magtfulde og navnkundige statsskovrider Jens Hvass”.

Dette var den forkortede udgave af indbydelsen til turen den 9. oktober, idet vi ej heller denne gang havde fået tilladelse til at passere grænsen til Lindenborgs skovpart i Rold Østerskov. På trods af denne søndags særdeles våde vejr mødte der alligevel 42 deltagere op for enden af Skovvej i Arden for at være med på turen, hvilken indledes med at eksformanden bliver bedt om at være den, der byder velkommen pga. specielle omstændigheder.

Der er et par ting at sige til dette, siger han. I har sikkert alle bemærket at vores formand ikke er til stede i dag. Årsagen er, at Marthin er kommet ret slemt til skade i en motorcykelulykke med brud på bækkenet, begge hænder og kæben. Marthin er heldigvis ved godt mod, og vi håber alt det bedste for ham, så han kan blive så god som ny igen. Alle der har læst Bentes remindere ved, at vi har måttet ændre lidt på dagens program i forhold til det oprindelige. Her i den sydlige del af skoven er denne, mellem jernbanen i øst og landevejen i vest, delt op i to områder. Mod øst er det Hesselholt Skov og mod vest er det Rold Østerskov. For de fleste er der en usynlig grænse mellem disse skove. En grænse som vi ikke må overskride i dag. Vi skal blive i den del, der er statsskov. Jeg kan jo så være spændt på, om vores turlleder kan få

øje på den grænse, men det vil jeg lade være op til ham. Men velkommen til jer alle sammen, jeg overlader jer trygt i Helges hænder, ligesom vi har gjort det i snart 30 år.

Helge indleder så turen ved at gå ad Kærlighedsstien langs skovens sydlige grænse. Vi går tur i Hesselholt Skov, siger han. Holt betyder skov og hessel er ordet for hassel. Den 19.

september 1869 kørte toget her forbi for første gang og stoppede ved den lille station, der lå her og hed Hesselholt. Man skiftede så senere navn til Arden. Som jeg husker det, så var Hesselholt Skov den lukkede del af Rold Skov, hvor der ikke kom ret mange mennesker. De eneste var dem, der gik på stien her med det dejlige navn, Kærlighedsstien. Så sent som i går var jeg hernede for at tjekke alt igennem i forbindelse med skovriderens nye travetursbog. Skovrideren indtaler teksten og Helge skriver den ned. Nu var der travetursfolk, løbende, mountainbikere, cyklistere og ridende, men tog man her ned da jeg kom til egnen, så man ikke et øje.

Lidt længere fremme på stien stopper vi ved en stor Rold Skov bøg. Jeg kan godt forestille mig, at mangen en køn pige fra Arden har haft mødested med vennen her. Tilbage i tiden var det Villestrup, der havde den sydlige del af skoven. Der var to ejere, men det gik ikke så godt, og så måtte de dele det imellem sig. Den ene var en Hr. Mylius, som fik denne del af skoven. Han måtte flytte fra godset og byggede så en gård, der hedder Thoruphedegård. Der er sikkert mange, der vil vide at der også ligger en gård ovre i Siem Skov, der hedder Thorup Hedegård. I dette område er der etableret en stor grusgrav, hvilket der bliver udtrykt bekymring for af hensyn til grundvandet. Der har for nylig været afholdt et protestmøde, hvor Helge også var inviteret med som gæstetaler. Helge ville dog ikke tale om grusgravning, men gerne om Siem Skov. Det var først da Helge havde sagt ja, at han fandt ud af, at det var Enhedslisten, der var arrangør. Da Helge var færdig med at fortælle om skoven, ville han slutte af med at prale en lille smule. I 1774 kom der en mand ved navn Johan Heinrich nede fra Ahrensburg i Tyskland for at forestå at få heden brækket op til landbrugsjord, siger Helge. Det skulle dog vise sig, at jorden ikke var velegnet landbrug, men var fremragende til at skovbrug. Da jeg var færdig med at fortælle om Johan Heinrich og det der blev til Siem Skov, sluttede jeg med at sige: Åh, jeg glemte vist at nævne hans efternavn. Han hed Johan Heinrich von Qvistorff og det var min tip tipoldefar. Mon ikke Helge atter engang scorede nogle point?

Henne ved det tidligere skovfogedsted Skelhus fortæller Helge, at stedet nu bruges til at børn kan komme ud i naturen, hvor der samtidigt også er legeplads og andre ting. Hvis man går ind gennem lågen kommer man også ind til en bevoksning af grantræer hvorfra man tager frø, der sælges til skove overalt i Danmark. Det er den fineste frøbevoksning, der er her i landet.

Vores videre tur går nu mod nord, hvor vi lidt længere fremme finder en bevoksning af ranke bøgetræer. Dette er faktisk ikke den gamle Rold Skov, siger Helge. Går I op i Troldeskoven vil I se, at der ikke er et eneste nyt træ under bøgene. Der er så mørkt, at træerne piner deres børn ihjel. Men her ser det anderledes ud. Det er ikke Rold Skov bøge, de er meget mere rette og dækker ikke så meget af som de oprindelige bøge. Jens Hvass var meget irriteret over, at man omkring 1950 sendte nogle forstfolk rundt omkring i landet for at finde ud af hvor mørkt der var i bøgeskovene. Normalt siger man, at 3 % af sollyset når ned til jordbunden. Man fandt da ud af, at Troldeskoven var den mørkeste bøgeskov i landet. Her nåede kun 1 % af sollyset ned til jorden.

Efter endnu et stykke vej op ad Roldvej slår vi et smut ind til højre, hvor der åbenbarer sig en smuk mose. For 10 år siden ville I ikke synes, at denne mose var noget særligt. Men den er blevet plejet efter alle kunstens regler. Det er noget man gør med moserne her i statsskoven. Først og fremmest Store Økssø Mose, som er ved at blive genoprettet, men også de andre

moser. Denne her hedder Kalvsmosen. Disse moser er en ny ting i Rold Skov som folk kan gå efter og nyde synet af, slutter Helge.

På den fortsatte tur op ad Roldvej stopper vi næste gang oppe ved Skovfogedbøgen. Hvem var den skovfoged? Det er der ingen, der ved. Det kan være skovfogeder generelt. Man kan dog formode, at det har noget med Skelhuset at gøre, svarer Helge sig selv og vender tilbage med at omtale skovens moser. Jeg har læst i de gamle skrifter, der ligger nede på skovridergården, og som går helt tilbage til midten af 1800-tallet. Deri er der omtalt de mange moser, der var i den totalt forfaldne skov. De er så blevet drænet væk gennem årene, men nu retableres de som den vi også ser her. Tænk jer, inden for de seneste år er der kommet 40 nye moser. Da den nye baneunderføring skulle laves i Skørping, henvendte man sig til Bendt Egede Andersen om at man gerne ville have et stykke af statsskoven til dette formål. Statsskoven afgiver ikke jord. Skal de endelig afgive jord, så skal de have dobbelt så meget igen et andet sted. Bendt Egede fik dog en idé og sagde: I må godt få et stykke jord, men så skal I lave 40 søer inde i skoven. Og de gjorde de så. En flot løsning, kan man kun sige.

Vi stopper næste gang ved et stykke med nogle meget flotte graner. En sådan monokultur med træer i lange lige rækker vil dog forsvinde, siger Helge. Allerede i dag bærer skoven præg af at blive ændret til blandingskov. Omkring 1920 havde man et skænderi i dansk skovbrug om at plante grantræer på dansk vis eller på tysk vis. Det man gjorde i Tyskland var, at lade skoven plante sig selv og forynge sig selv, mens man i Danmark anvendte det, man kalder monokulturer. Alle træer i lige rækker og med samme alder og højde. Man valgte det danske princip. Nu har man så her 100 år senere fundet ud af, at det duer ikke fordi der kommer storme, der bliver meget værre, og så vælter granbevoksningerne fra en ende af. Derfor skal man nu have blandingskov med træer af alle arter, alle højder og alle aldre. Især er egetræerne men også bøg gode til at stå i yderkanten. Jeg kunne dog ønske, at man bare et enkelt sted ville bevare en monokultur, så vore efterkommere kan se hvordan sådan noget så ud.

Som et vendepunkt passerer vi Lille Sjørmose, der også er en mose, som man har rettet op på. Hvass Sø bliver født af vandet inde fra Lille Sjørmose, siger Helge da vi senere går forbi en lille bæk. Jeg har set, at man er begyndt at rydde op langs med bækken. Hvis man påtænker at lave en sti langs bækken tværs gennem skoven ville det da kun være dejligt.

Ved at gå tværs gennem terrænet kommer vi nu over på Hintzvej. Dette giver selvfølgelig Helge anledning til at fortælle om Hintz, der var skovrider her fra 1886 til 1902. På samme tid blev der ansat en ny overførerster i Aarhus, som jo således var Hintz' foresatte. Desværre havde de to mænd det ikke godt med hinanden, hvilket gav anledning til dårligt samarbejde. Helge nævner bl.a. en episode hvor overførerster Bruhn skulle på inspektion og havde sat Hintz stævne ved Tøtteruphus på et bestemt tidspunkt. De to mænd gik dog fejl af hinanden, hvilket medførte en tjenstlig påtale til Hintz, selvom overførersteren ej heller selv havde overholdt de aftalte tidspunkter. Skovrider Hintz var meget afholdt her i skoven, og det er ham vi kan takke for at vi har de store graner, deriblandt den man siger, er Danmarks største nåletræ i rumfang øvre i Skovhaven. Vi hører så historien om at Hintz alligevel plantede grantræer, selvom han ikke måtte gøre det for overførersteren. Hintz måtte derfor lade træerne grave op og sætte dem i kasser når der var inspektion. Dette gik selvfølgelig ikke i længden, hvorfor der måtte findes en ny udvej. Hintz fik så den geniale idé, at lade pigen hjemme på gården komme løbende og råbe: Skovrider, skovrider, frokosten står på bordet, og også snapsen. Så var den klaret. Så vi kan altså takke Hintz for alle de flotte graner, vi har i Rold Skov.

Vi passerer nu et af de steder, hvor der i forbindelse med krigen blev anlagt et stort antal ammunitionsdepoter i Rold Skov. For få år siden vedtog man dog, at tiden var kommet for at

de skulle væk. Der er kun nogle ganske få bevaret, så man stadig kan se hvordan de så ud. Her fortæller Helge historien om da han helt 'uskyldigt' løb ind i et depot, hvor døren stod åben, for at spørge om vej. "Undskyld, jeg er faret vild, hvordan kommer jeg til Rebild Skovhuse", sagde Helge. "De skal bare løbe lige ud, Qvistorff, så kommer De hjem", lød svaret. Alt i alt et skuespil fra begge sider, men morsomt var det da.

Som det nordligste punkt på dagens tur stopper vi næste gang ved Jætternes Baghave. De fleste af træerne her er douglasgraner, siger Helge. De vokser naturligt fra Canada til Mexico. I Amerika kan de blive over 100 m høje. På Silkeborg distrikt har man et par stykker, der er over 50 m og i Skotland har man nogle, der er over 60 m. Douglasgranen er ikke en ædelgran. Det er heller ikke en rigtig gran, men en art helt for sig selv. De kan blive 6-700år gamle. På latin hedder de, Pseudo Tsuga Menziesii Viridis. Menziesii var den mand, der fandt dem i 1791 på en ekspedition til Vancouver, men det var Douglas, der sendte de første frø hjem til England i 1827. Deraf navnet, som vi bruger i al almindelighed.

Vi går tilbage af Hintzvej og kommer dermed direkte ned til Kremsets Bøg. Thorvald Krens var skovfoged nede på Skelhus. Der går en historie om at Jens Hvass en dag sagde til Krens, at denne ikke havde fældet et træ, som han var blevet bedt om, hvortil Krens svarede: Nej, det går over min forstlige ære at fælde dette træ. Hertil skal Jens Hvass have svaret: Så skal det f... også blive stående og bære Deres navn. Om det er rigtigt, ved jeg ikke, siger Helge. En dag ringede familien til Krens og spurgte Helge om han ville gå en tur med dem i skoven, så jeg måtte jo finde lidt frem om ham. Jeg har en god ven, der er god til gamle skrifter. Han fandt ud af, at familien var kommet nede fra Østrig. På turen kunne jeg ikke lade være med at blære mig med min kæmpestore viden om Krens. De var imponerede, men jeg var fair nok til at sige, at det var min gode ven, der havde fundet ud af det.

Vi fortsætter nu turen ad 'Den grønne Vej' hen til Røverstuen, hvor det siges, at røverne skal have haft deres hule. Da jeg kom her til egnen ville jeg finde ud af hvordan historierne om røverne i virkeligheden hang sammen, siger Helge. Jeg fandt da ud af, at Jeppe Aakjær har skrevet et trebindsværk om Steen Steensen Blicher, som hedder 'Steen Steensen Blichers Livstragedie'. I et af bindene fortæller Aakjær om en af Blichers noveller, der hedder 'Bette Fanden' og deri står hele historien ned til mindste detalje. Helge omtaler så både røvernes navne, udseende og deres meritter, men også deres tilfangetagelse, domme og straffe. I dag er de jo blevet helte, men i virkeligheden var de jo en flok forbrydere når det kommer til stykket, slutter Helge.

Vi fortsætter ad 'Den grønne Vej' ud til Ardenvej, der løber langs med jernbanen. Her står der også nogle flotte douglasgraner, hvilket får eksformanden til at omtale nogle helt særlige af slagsen som endda har fået deres egne navne, herunder Forstrådens Gran og Helge Qvistorffs Gran. Om sidstnævnte fortæller han så historien om da vi lavede vi en aftale med skovrider Bendt Egede Andersen, om at Helge skulle have sit eget træ her i skoven i anledning af at han havde rund fødselsdag for nogle år siden. Dette blev en festlig dag med fremmøde af hele 150 personer og tilstedeværelse af TV Nord. Skovrideren holdt tale og afslørede så den flotte, over 30 m høje douglasgran, som står lige vest for Troldefaldet. Der var opstillet en række borde hvorpå der i forvejen var skænket 150 glas hvidvin. Disse blev dog alle fyldt med grannåle, idet der blæste en let brise. Det betyder da ikke noget, sagde skovrideren, vi kalder det bare 'Gran de Hvidvin'. Alt i alt blev det en dejlig dag, og dejligt at have en skovrider, der er helt nede på jorden og i nærkontakt med naturen. Der er nu kun et ganske kort stykke vej hen til Hvass Sø. Denne er resultatet af en af Jens Hvass` geniale ideer. Men på hans tid måtte en skovrider ikke tage en sådan beslutning uden videre fordi der skulle spares. Han henvendte sig derfor til civilforsvaret og tilbød at de måtte

lave en øvelse her i skoven samt tage alt det træ, de skulle bruge. Til gengæld skulle de lave en dæmning således at vandet fra Hummelbækken kunne fylde en udgravet sø op. Ligesom i 'Den Jyske Skovhave' plantede han nogle spændende træer hele vejen rundt samt satte skilte op ved dem, så man kunne se hvilken art det var. Når jeg er ude at holde foredrag spørger jeg nogle gange om hvor mange der kender Jens Hvass, siger Helge. Jeg er forbavset over hvor mange, der ikke rækker hånden i vejret. Han flyttede fra skoven i 1970, så man kan altså se, hvor hurtigt det går med at man er delvist glemte. Jens Hvass var en meget markant skovrider og gjorde utroligt meget for skoven. Han kunne ikke gøre så meget som den nuværende skovrider, men betingelserne var også nogle andre. I dag er der penge til at lave noget for. Helge slutter selv turen af ved at sige. Nu går vi rundt om søen og så er der ikke langt hen til p-pladsen. Jeg vil på Rold Skovs Venners vegne og på formandens og den øvrige bestyrelses vegne sige tak for at I ville gå med i det her 'dejlige vejr' i dag. Hermed var en lidt våd, men dejlig tur til ende. Området var velkendt, men med en turleder, der virkelig har noget at fortælle, blev den alligevel en ny oplevelse.

Tur 3.

"Fra Rebild går vi ad Ravnkildestien til Ravnkilde, som skovens heks, Danny Druehyld, har et helt særligt forhold til. Efter en kort tur gennem Lindborg Ådal kommer vi til Kovsbækken og Lars Kjærs Hus, og begge er rige på historier. Vi passerer et sted, hvor man kan se de to træarter, der hver for sig har været mere end 100.000 år i Danmark. Den ene er bævreasp, og vi skal høre om nogle af de sagn, der knytter sig til den.

Gennem Lille Stendal kommer vi til Kulsvierpladsen, hvor man stadig laver trækul. Herfra går det tilbage til Rebild og parkeringspladsen, og en af de smukkeste ture, man kan gå i Rold Skov er til ende".

Sådan lød programmet for turen den 6. november, men atter engang måtte vi foretage en radikal ændring. Denne gang dog pga. et forrygende dårligt vejr med sne, slud, regn, kulde og kraftig blæst. Mødestedet var heldigvis sat på p-pladsen i Rebild, således at de, trods alt, 28 fremmødte deltagere kunne søge ly under taget i Rebild Portens åbne del indtil Helge selv bød velkommen og forklarede om årsagen til vores beslutning om at foretage en total ændring af dagsprogrammet.

Turen i dag skulle være foregået i en meget gammel og meget lang troldekov, hvor der er betydelig risiko for at der falder grene ned i hovedet på os. Derefter kommer vi ud på et af de højeste punkter i ådalen, hvor vi vil blive præget af en meget stærk vind fra vest. Det bliver koldt og der kommer også sne, så det bliver en 'dejlig' tur i dag. Den har vi opgivet og det har vi, fordi jeg ikke vil tage ansvaret for, at I skal ind i en skov, hvor I kan få en gren i hovedet. Så i stedet for, har vi taget den beslutning, at vi beder jer om at køre hen på den store p-plads lige øst for Rebild ved det, der hedder Røverknolden. Vi kommer så hen til et af de gamle skovløberhuse, der hedder Vedstedskovhus. Der går vi ind, og så vil jeg fortælle jer lidt om Rold Skov der inde. Jeg beklager, at vi har måttet gøre sådan. Det er første gang i næsten 30 år, at vi har måttet gøre det.

Da alle er kommet godt i læ i Vedstedskovhus indleder Helge med at sige. Vi er faktisk i den heldige situation, at der er ikke mindre end tre - nuværende og tidligere - formænd med i dag, Marthin Nygaard, Bente Bruun og Per Andersen. Marthin har været ude for et slemt uheld og er i øjeblikket noget handikappet og har bl.a. svært med at gå. Helge vender så tilbage til det med nedfaldne grene og fortæller om en episode, hvor han gik tur med Danny Druehyld i forbindelse med, at hun skulle bidrage til en travetursbog. Danny sagde da til Helge, at de skulle passe på fordi de gik i en troldekov i blæsevejr. Der kunne godt falde en gren ned, og lige i det samme, hun sagde det, faldt der en stor gren. Dog uden at ramme dem.

På turen i dag skulle jeg også have fortalt om kulsvidning, fortsætter Helge. Her på egnen siger man kulbrænding. En af de sidste var Kulbrænder Soren. Der laves dog trækul her på nøjagtig samme måde som i gamle dage. Man har lavet et kulbrænderlaug, så én gang om året brænder man trækul blot nogle få hundrede meter her fra stedet.

I forbindelse med Kulbrænder Soren kan vi næsten heller ikke undgå at høre om den herlige Blære Else. Else boede ude ved den gamle mølle i Skørping, hvor hendes far hver dag kom for at spise frokost, der blot bestod af noget grovbrød med margarine. Bagefter satte han sig hen i gyngestolen for at få sig en lur, men en dag gik gyngestolen i stå, og så var det sket med den gamle knark. Hertil skulle Else have sagt, svinet kunne da godt have været død noget før, så havde vi sparet den grovkage. Det var også den samme Else, der gik rundt men en hjulbor og solgte 'kongelige' askebægre med Rebild Bakker på, samt kalvekød, der smagte umiskendeligt af kronhjort. Og så solgte hun sig selv for 5 kroner. .

Et tilbud som også Kulbrænder Soren benyttede sig af. Men en sommerdag, hvor handlingen foregik ude i haven lige under stengærdet var det også sket med Soren. A tøgges nok han blev så tung, sagde Else. Da hun skulle afgive forklaring til landbetjenten Hoby, sagde denne: Det var jo ikke så godt Else, hvad kunne der dog ikke være sket. Hertil svarede Else: Der ku` da ikke ske så møj. A er da fyldt 60 år.

I samme forbindelse skal vi også høre om den navnkundige provst Vinther, der havde store fødder og lange ben. Og som en kirkegænger sagde, han kan springe over ti husmænd for at komme hen og hilse på en gårdejer. Der blev også sagt, at hans prædikener er så lange, at han kan afkristne hele sognet på to søndagsprædikener, hvortil en anden sagde. Nej, han behøver kun den ene. Provst Vinther ville i første omgang ikke begrave Kulbrænder Soren på grund af de omstændigheder hvorunder han var død, hvilket en deputation af byens førende borgerskab dog overtalte ham til at gøre. Det blev en ejendommelig begravelse. Normalt taler man pænt om den afdøde, men det gjorde provst Vinther ikke. Han nævnte ikke Soren ved navn ude ved graven, men sagde blot ham der nede, og man var ikke i tvivl om, at der var meget varmt.

Vi skulle så også have været i Troldeskoven, fortsætter Helge. Bøgetræer kan have de mest ejendommelige former og lave øjer. Bøgen kom til Danmark for 4.000 år siden, men først her til Rold Skov for 500 år siden. Troldeskoven i Rold Skov er Danmarks mørkeste bøgeskov, idet kun 1 % af sollyset når ned til skovbunden. Helge fortæller også, at Jens Hvass var den første 'grønne' skovrider, der ville have folk ud i skoven. Jens Hvass var spejderfører og ville have, at spejderne skulle lære skoven at kende. Jens Hvass var ikke morgenmand, fjøjer

Helge til. Man måtte ikke ringe før efter kl. 10.30. Engang var der en mand, der ringede kl. 06.15 og præsenterede sig som kongen, hvortil en søvndrukken Jens Hvass svarede: Ja, god morgen min bare røv. Det skulle han ikke have sagt, for det *var* kongen. Kongen var i Trend og ville gerne have, at de tre prinsesser kom på ferie i Rold Skov i nogle dage. For at underholde de tre prinsesser lod Jens Hvass dem kravle igennem et øje på et bøgetræ oppe i Troldeskoven. Det blev så det træ, der sidenhen bar navnet Prinsessetræet, men desværre eksisterer det ikke mere, idet det faldt i en storm. Endda midt om sommeren.

Som den sidste historie om Jens Hvass skal vi høre om den gang han holdt stævnmøde med spætten oppe i Troldeskoven. Jens Hvass var på tur med nogle fine damer, men som damer ofte har for vane, stod de bare og sludrede uden at høre efter, hvad han sagde. Dette irriterede Jens Hvas hvorfor han gik hen til et træ og slog på det. Ud kom spætten, damerne var meget imponerede, og nu havde han deres opmærksomhed. Denne historie havde Helge så ofte selv fortalt, men for at være sikker på, at den var rigtig, tog han ud og besøgte Jens Hvass, efter at denne var flyttet til Hasseris.

Det er fuldstændigt rigtigt, sagde Jens Hvass, men historien er bare bedre, end du tror. Fordi,

hele vejen derop gik jeg og tænkte, hvordan kan jeg nu være sikker på, at spætten er der, selv om det er midt i rugetiden? Jeg satte derfor hænderne om på ryggen og foldede dem, kiggede op og sagde lydløst. 'Nu må du hjælpe mig'. Så slog jeg på træet og ud kom spætten, og imponeret var de. Jeg tog så igen hænderne om på ryggen og sagde uden at nogen hørte det. 'Det skal du sgu have tak for'.

Skovens folk var ofte nogle originaler og særlinge, siger Helge. Som eksempel husker han en gammel kone fra Hobro, som sagde, at hun aldrig havde været andre steder end i Hobro. Kunne du ikke tænke dig at komme til København og se Den lille Havfrue og Livgarden og alle de andre spændende ting, spurgte Helge. 'Hvad skulle jeg dog der', svarede hun blot. Det siger egentlig noget om den glæde disse mennesker havde ved at bo her på egnen. Man havde ro i sig selv og tid til at snakke sammen. Mange af skovfolkene var tillige nogle fremragende fortællere med sans for humor.

Helge omtaler også de fire ejere af Rold Skov, herunder Statsskoven, der ejer den centrale del lige fra nord til syd, og som er langt den smukkeste del. Der er masser af dyr, omkring 3.000 stykker råvildt og 7-800 stykker kronvildt. Og så er der et utal af seværdigheder. Blandt de mange kilder nævner Helge især Tingbæk kilde, der i mange år leverede vand til Rold Storkro lige indtil en emsig dyrlæge forbød det. Også selvom vandet er renere end vandværksvand. Så er der søene, de dejlige gamle bøge og Røverstuen. Et jordfaldshul, der er 35 m i diameter og 12 m dybt. Det siges jo, at det var her røverne havde deres hule, hvilket man dog ikke vidste ret meget om her på egnen før end Helge begyndte at forske i det. Det viste sig da, at Jeppe Aakjær havde skrevet et værk i tre bind om Steen Steensen Blicher, der hedder 'Steen Steensen Blichers Livstragedie'. I et af bindene fortæller Aakjær om en af Blichers noveller, der hedder 'Bette Fanden' og deri står hele historien ned til den mindste detalje. I dag er de jo blevet helte, men i virkeligheden var de en flok forbrydere når det kommer til stykket, slutter Helge.

Det er nu blevet tiden til at holde en pause samt nyde en forfriskning i form af 'En lille én til næsen' samt diverse småkager og pebernødder. Marthin og Bodil havde ellers genoptaget skikken med at servere gløgg på novemberturen, hvilket de dog pga. Marthins uheld måtte undlade at gøre i år. Til gengæld kunne Marthin melde ud, at turen denne gang var gratis for alle.

Trods det hårde vejr beslutter vi, at vi alligevel vil gå en lille tur før frokost, hvilken i første omgang går ad skovvejen mod øst. Her passerer vi en af de efterhånden mange søer i Rold Skov. Helge fortæller, at der er lavet et stort område, der går fra Tveden gennem Luskimose og til Sjørmose. Et virkelig flot område med mose og eng, hvori der går både geder og får og græsser det af.

Turen går nu videre op ad en af de nye skiløjper. Der er også lavet masser af mountainbike- ruter, stier til det ridende folk, ja, selv de der går traveture har fået nye ruter, der er afmærket med gule mærker, siger Helge. Alt imens han gør det kommer der en mountainbiker op ad løjpen. Man skal altid huske at gå til side for en mountainbiker, for de har altid forret – i hvert fald i egen indbildning, slutter Helge.

Vores lille tur er formet som en rundtur, hvorfor vi fortsætter mod nord indtil Helge igen stopper ved et af de få ammunitionsdepoter, der er tilbage i Rold Skov. I dette tilfælde depot nr. 7. Der var engang en mand, der hed Joseph Stalin, siger Helge. Det bevirkede, at der var noget, der hed 'Den Kolde Krig'. Derfor byggede man i 1950'erne sådan nogle depoter til krudt og kugler. Der var mere end 200 af den slags her i Rold Skov. Lige i nærheden ligger der et hus, som var til ledelsen, og længere nede i skoven ligger der et større hus, hvori der var kontorer og den slags. Helge slutter med at fortælle historien om da han snød sig til at komme

ind og se hvad der gemte sig inde i disse bunkers. På en af Helges løbeture kom han engang forbi et depot hvor døren stod åben, hvorfor han helt 'uskyldigt' kunne løbe ind for at spørge om vej. "Undskyld, jeg er faret vild, hvordan kommer jeg til Rebild Skovhuse", sagde Helge. "De skal bare løbe lige ud, Qvistorff, så kommer De hjem", lød svaret. Sikken et skuespil fra begge sider, men morsomt var det da.

Vi fortsætter herefter rundturen tilbage mod Vedstedskovhus, hvorved vi passerer en sti, der går ned til Røverknolden. Hermed var tiden kommet for Helge til at sige farvel og tak for i dag. En tur, der dog ikke var helt slut for alle, idet vore tre kvindelige bestyrelsesmedlemmer tilbød de, der måtte ønske det, at gå en lille tur med derned. Sikkert en god idé, idet alle vist nok fulgte med. Så var der blot tilbage at gå op i skovhuset for at holde frokost. Kun en lille håndfuld spiste dog deres madpakke her, mens resten tog hjem. Men mon ikke alle, trods de hårde odds fra vejrgudernes side, alligevel havde haft en god tur.

Tur 4.

"I år går juleturen fra Rebildcentret ned til Lindenberg Ådal, hvor vi følger åen hen til stedet, hvor indgangen til den underjordiske bunker, Regan Vest, gemmer sig. Vi hører om dette "hemmelige" sted, der desværre endnu ikke er åbent for offentligheden. Ved Røde Mølle, hvor der var vandmølle i gamle dage, går vi ad den snoede vej op ad bakken, og vi på afstand kan se billedhugger Bundgaards fødested. Det var også her på en landejendom, at Røverne fra Rold udførte et af deres mest brutale overfald. Gennem Oplev kommer vi tilbage til Rebildcentret og til vores traditionsrige julefrokost. På turen har vi sikkert fået flere historier om jul og om nisser og julegrød, som gamle på egnen har nedskrevet for år tilbage".

Ej heller den fjerde af efterårets ture kom til at forløbe 100 % som turen først var beskrevet, idet den aktuelle indbydelse hvad julefrokosten angår kom til at lyde således: "Efter en god gåtur, forbi, over og rundt om Danmarks dybeste hemmelighed, mødes vi på Restaurant Rebildhus i Rebild, hvor den lækreste julebuffet er dækket op til os, Vi skal spise og hygge os. Vi skal selvfølgelig også spille omvendt bingo og synge en sang, så glæd jer". Alt sammen vist ikke så ringe endda.

Formand Marthin har nu 'rejst' sig så meget efter sit uheld, at han er blevet i stand til at møde op og selv byde velkommen til de 87 fremmødte deltagere på turen den 4. december. Det er kun en halv tur, der er jo julefrokost og der er stadig enkelte pladser tilbage, indleder han. I dag handler turen om at vi skal gå rundt om atombunkeren. Jeg er nødt til at køre derhen. Jeg kan stadig ikke gå, men det håber jeg, at jeg kan til næste år til marts. Turene for 2017 er lavet og de nødvendige tilladelser er også på plads, føjer han til. Marthin kalder på Helge. Du skal jo gå turen, for du er mine ben. Jeg har fået lov at køre til det første punkt, så nu må du se, at få holdet med derhen. Vi skal den vej? siger Helge spørgende, som om han ikke har gået der 'de 100 gange før'.

For ikke bare at gå på den asfalterede Røde Møllevej går Helge ad grusvejen øst om dambrugene hen mod Skillingbro Naturskole, men standser dog op på halvvejen. Det år, vi har været igennem har været meget uheldigt for Rold Skovs Venner. For det første var der en ung dame, som inde i Aalborg kørte i sin bil, så det gik ud over vores formand. I år har vejret heller ikke været med os. Det er første gang i de 30 år, vi har gået, at det har været sådan, siger Helge og kigger spørgende på den 'gamleste' formand. På vejen herved blev Hanne og jeg faktisk enige om, at vi ligesom i dag altid havde godt vejr med "medvind på cykelstien", fordi vi havde nogle gode kontakter "opad", svarer den gamle formand. Hertil replicerer Esther Studstrup, at hun kan da godt kuske, at han ringede til Helge for at spørge om vores allerførste tur i marts måned 1987 var aflyst fordi det regnede. Det var altså pga. kraftigt snevejr, men ellers er den god nok, Esther.

Lige før naturskolen standser vi ved et smukt kildevæld. Med relation til Regan Vest fortæller Helge lidt fra sin tid som direktør på Rold Storkro. Vi havde mange stamgæster og flere faste traditioner. Herunder ture i skoven, hvor gæsterne selv skulle finde vej og finde gemte poster. Engang ville jeg føre dem over bakkerne her ved Thingbæk, men ville selvfølgelig selv prøve turen af i forvejen. Da jeg kom forbi så jeg, at der var gravet et stort hul i bakken hvorfra der fortsatte en lang vej, der bugtede sig videre ind. Der var ingen mennesker at se, så jeg gik et par hundrede meter derind, for jeg måtte da kunne finde nogen, der vidste hvad det var, men opgav så at gå videre.

Gæsterne blev så sendt af sted, men hen på eftermiddagen var der en meget alvorlig og bøs herre fra militæret, der ringede og sagde, at de folk, der gik der, skulle væk og det skulle være aldeles omgående. Ellers ville Helge straks blive meldt til politiet. Helge fik fat i de gæster, han kunne se. Men jeg fik desværre ikke noget polititilhold, siger han. Det var begyndelsen på anlægget, som formanden vil fortælle om lidt. Man kan desværre ikke komme ind og se det endnu, men staten har lige sat et stort beløb af til formålet.

Hele bakkedraget her på denne side af åen ejes stort set af to personer, Niels Moes, der har Rebildcentret og Werner Jensen, der har Hydrema, fortsætter Helge. Niels Moes på Rebildcentret er utrolig. Han har gjort så meget af den ene og den anden slags. Ud over at have Thingbæk Kalkminer, så har han lavet det nye center med fremragende faciliteter til koncerter og udstillinger. Med tiden åbner han også en restaurant. Det er forberedt og vi skulle have spist frokost der i dag, men det er ikke klar til det, så vi er flyttet op på

Rebildhus. Han har lavet en naturskole her og er ved at bygge en stor sag henne ved centret, hvor der både skal være koldkrigsmuseum og kildemuseum.

Kilden her er jo en af de kilder, der er kommet tilbage. I kan undre jer over, at der er planter i kilden, der er grønne og nys udsprungne. Hvordan hænger det nu sammen? Det er fordi det er særlige istidsrelikter, som skal have meget kulde for at kunne eksistere. Så de er friske om vinteren i modsætning til om sommeren, slutter Helge.

Fra naturskolen fortsætter vi op til Røde Møllevej, hvor vi drejer til venstre for at gå hen til indgangen til Regeringsanlæg Vest, kaldet Regan Vest. Her venter Marthin, som starter med at sige. Dette var indtil for nylig Danmarks hemmeligste sted, hvorefter han gør rede for anlæggets historie og dets funktioner. Dels ude ved det gule hus, der både var inspektørbolig og skulle virke som kamuflage, og dels ved gitterporten inde bag ved huset.

I korte træk nævner Marthin følgende om dette imponerende anlæg. Det blev påbegyndt kort efter Cuba krisen i 1962. Det har aldrig været i brug ud over øvelser, hvor man skulle øve sig i samarbejde og i anlæggets brug. Det var ikke et militært, men et civilt anlæg til styring af landet. Anlægget er 6.000 m² stort og består af 160 rum. Det er beregnet til at der kan bo 350 mennesker i døgn drift i 10 år uden at komme op til overfladen. Der findes ikke et støvsnug inde i anlægget, idet partikelfiltrene effektivt holder alle former for partikler ude. Anlægget er lavet i to kæmpestore ringe, hver i to etager. Der er lavet to nødudgange, hvor man fra et mandehul kunne skydes op som en raket og så er der et sted, hvor man kunne køres ud på en slæde. Man regner med, at den kunne modstå en atombombe på 4 megaton. Vi har fem andre bunkere i Danmark, der ligner, men denne her er den største, runder Marthin sin spændende redegørelse om Danmarks engang dybeste hemmelighed af.

Vi skal nu tage foreløbig afsked med Marthin, hvorfor Helge høfligt anmoder ham om, at vi ændrer turen således, at vi går gennem skoven ovenpå bunkeren i stedet for en kedelig 'landevejstur' gennem Oplev. Den fortsatte tur skal således gå hen gennem Røde Mølle, hvorfra vi så skal fortsætte op ad en stejl 'bjergvej'. Jeg skal nok tage det i flere tempi, siger Helge. Han fortæller dog først om Lindenberg Ådal og om hvordan Lindenberg Å og Simested Å har deres udspring fra nøjagtigt det samme kildevæld lige syd for Nysom. Efter et par km løber Lindenberg Å ind i Rold Skov, hvor der lå den første af en lang række møller langs med åen. Mølle nr. to er Røde Mølle. Lindenberg Ådal er Danmarks næst dybeste ådal, kun overgået af Grejsdalen nede ved Vejle. Røde Mølle er også det sted, hvor åen har været opstemt, men for to år siden kom den store dag, hvor gravkøen kunne åbne for åens frie løb, og det er jo herligt, slutter Helge.

Fra Røde Mølle går det så videre op ad 'bjergvejen', og som lovet, stopper Helge et stykke oppe, hvor der allerede er en flot udsigt ned over ådalen. Men det bliver flottere og flottere jo højere vi kommer op, siger han. Læg mærke til at nogle af stenene er kalk, siger han. Det er jo ét stort kalkbjerg, der fortsætter langt nordpå forbi Thingbæk. Endnu længere nordpå har vi Bjergskov hvor Frueskoven vokser. Lindenberg Å var hovedåren i istiden, fortsætter Helge. I vore dage løber den mod nord, men i slutningen af istiden løb den mod syd og blandede sig med vandet i Gudenåen. Man mener, at gletsjerporten lå oppe ved det nuværende Aalborg. Hvis man ser over på den anden side af ådalen, så kan man tælle ni smeltevandsdale, der går ned nord og syd for Rebild. Det er altså smeltevandet, der har udhulet og formet landskabet her på egnen. Oprindeligt har overfladen ligget i samme højde overalt, og var en del af det, man kalder 'Det Himmerlandske Plateau'.

Det er jo juletur i dag og Bente har vist skrevet i papirerne, at jeg skal sige noget om julen i gamle dage. Hvordan kan man det? spørger Helge. Hvor finder man oplysninger om noget sådant? Det gør man hos Dansk Folkemindesamling. Der er mange mennesker, der har skrevet derind og fortalt om livet på deres egn. Derfor ved vi faktisk en hel masse om festligheder her på egnen. Den helt store festlighed var jo Sct. Hans nat, hvor man samledes ved kirken i Gammel Skørping for at søge helbredelse ved helligkildens vand.

Det blev dog senere nedlagt fordi det havde udviklet sig til et marked med alskens gøgl. Helge fortæller ligeledes om hvordan han fandt frem til et billede af den oprindelige brønd over kilden, som var bygget af træ i modsætning den stensatte brønd, vi kender i dag.

Vi tager atter en tårn opad 'bjergvejen' før end Helge igen stopper og siger. Nu er vi kommet til fastelavn. Ringridning forbinder man normalt med Sønderjylland. Men det er først af nyere dato, for ringridning var noget, man havde over hele landet og altså også her. Karlene havde jo ikke selv heste, så de måtte låne på gårdene, og der var stor jagt for at få de bedste heste. Det var ganske almindeligt, at gårdmændene var meget gelasne med at låne deres heste ud når det kom til ringridningen, så karlene kunne øve sig i at ramme ringen med deres kæppe. De skulle så finde sig en pige, der kunne pynte deres hat, hvilket var en betingelse for at de kunne deltage i ringridningen. Hvis man ikke kunne ramme ringen med pinden, så var man tvunget til at ride en tur hele byen rundt før man måtte prøve igen. Om aftenen var der fest hvor 'kongen' fik et stort hvidt bånd i kors over brystet. Også 'prinsen' blev pyntet op, og de piger, der pyntede kongen og prinsen blev kaldt for dronning og prinsesse. Fastelavnsballet varede i to dage, og eftersom karlene allerede var blevet lidt 'halvsnaldrede' fra om eftermiddagen, blev det to hårde dage, at skulle igennem.

De kunne så herefter få lov til at arbejde hårdt ind til den næste fest, som jo var majstangen. Man sendte da karlene ud i skoven for at samle birke- og bøgeløv, og pigerne gik rundt i

haverne for at samle blomster. Man fik så pyntet og rejst majstangen. Her på enen kaldte man den for mejbøgen, idet 'mej' står for birkeløv. Pinsemorgen begyndte de så at gå på jagt for at få majstangen i andre landsbyer pillet ned og bortført. Så kunne slagsmålet begynde og stolt var man, hvis man kunne komme hjem og havde fået fat i en fremmed majstang. Vi tager nu en etape mere, slutter Helge denne pause af.

Næsten oppe på toppen af 'bjergvejen' drejer vi fra til højre således, at vi kommer til at gå gennem skoven oven på Regan Vest. Vi stopper dog ved en stor åben plads, der i sin tid var beregnet som helikopterlandingsplads. Hvis vi havde gået den tur som vi havde planlagt, så var vi kommet forbi en gård lige henede, der hedder Viergården, siger Helge. Der har stået et gammelt træ i Rold Skov, som hed Vierbøgen. Det fortælles, at når Anders Bundgaard kom forbi det, var han meget bange fordi det spøgede. Der findes også et andet sted hvor det spøgede som kaldes Troldefaldet. Helge har besøgt huset i Ersted hvori Anders Bundgaard boede som barn, og tænk, gulvet var stadig lerstampet, siger han.

Den 12. november 1835 ved midnatstide blev Viergården angrebet af Røverne fra Rold. De havde samlet sig ved det røde led i Torstedlund Skov, og gik så i samlet flok op til Viergården og brød så voldsomt ind gennem et vindue, at noget af muren gik i stykker. Alt imens de råbte og skreg begyndte de at banke beboerne. Den af røverne, der kaldtes Bette Fanden, havde en tilsleben hestesko, som han tildelte gårdmanden 37 sår med. Blodet flød og han døde da også nogle måneder senere af det. De andre røvere overfaldt den ene efter den anden og bandt dem. Konen blev bundet under et bord, men slap fri og flygtede over til nabogården for at hente hjælp. Så efter ½ time forsvandt røverne så uden at have fundet rigsdalerne og sølvtojet. Dog havde en af dem alligevel fået lommen fuld af penge. Det var Bette Fanden og da de andre røvere fandt ud af det, tog de hjem til ham i Stenild og fik ham lokket ud på heden, hvor de bankede ham indtil han fortalte hvor rigsdalerne var. De bandt hans fødder og hænder så han måtte hoppe hjem. Men desværre skulle han besørge på vejen, så det var han nødt til at gøre i bukserne. Da han kom ind i byen var dette jo grinagtigt ud over alle grænser.

Røverne blev senere dømt for bl.a. røveriet på Viergården, og en af dem, der fik de hårdeste domme underretssagen var konen til en anden røver, som bar det pudsige navn. Det offentlige fruentimmer, Ane Pernille Andersdatter Storm – Petronillen kaldet. Dommen lød på offentlig kagstrygning på torvet i Aalborg med 27 slag til hver.

Helge slutter med at fortælle om hvordan han fandt frem til historien om Røverne fra Rold gennem en bog, som Jeppe Aakjær har skrevet og som hedder Steen Steensen Blichers Livstragedie.

Atter nede på Røde Møllevej slutter Helge denne del af dagens program af med at ønske god jul til de få, der ikke ønskede at deltage i den efterfølgende julefrokost på Rebildhus. Hermed var 'strabadserne' til ende og et hyggeligt samvær kunne begynde. Og lad det være sagt straks. Det var første gang, vi havde vores juleafslutning på Rebildhus, og man kan kun sige, at rammerne var i orden. Flot opdækning på runde borde samt en fantastisk lækker buffet.

Da formand Marthin nu atter er med os, er det naturligvis også ham, der byder velkommen, ligesom han omtaler årets gang her i 2016. Marthin fortæller ligeledes om de planlagte ture til næste år, herunder specielt om rejsen til Rhinen.

Med Anders som en særdeles kompetent 'spillemand' skal vi selvfølgelig også synge 'Rold Skovs Venners julesang', hvorpå Kätthe holder tale og overrækker Helge en lille gave som tak for al hans arbejde i det forgangne år – en lille stol til de trætte ben.

Da Helge jo har lovet at fortælle om julen i gamle dage, (ude på turen havde vi hørt om Sct. Hans, fastelavn, ringridning og majstang), er vi endelig kommet til julen. Op til jul var der

mange forberedelser på landet. Markredskaberne skulle bringes i hus, staldene gøres rene og julegrisen skulle slagtes, ligesom der skulle brygges og bages. På Sankt Stefans dag den 26. december var det skik at lave løjer i form af at stjæle løvsøre som havelåger, stjæle møgbører og lægge fælder af møg ved folks døre.

Helge slutter med at fortælle om det gamle Rebildhus, der blev bygget af Frimuth Engelst's far. Efterhånden som økonomien blev bedre og bedre blev der råd til at få lavet et rigtigt toilet, hvilket man selv var meget stolte af. Helge fortæller også om hvordan Frimuth Engelst kunne imponere folk med at sige deres navn når de kom ind som gæster. (Han havde en liste over deres bilnumre). Engang blev det dog ham for meget. Der kom en familie med en ung fløs af en søn, hvilken på et tidspunkt spurgte. Hvor er lokummet så jeg kan vaske hænder? Lokummet, der endnu ikke var pillet ned, er derude, sagde Frimuth, men hvis De skal vaske hænder, så er toilettet her.

Som dagens sidste gøremål skal vi også spille vores sædvanlige omvendte lotteri. Med Elinor Rasmussen som lykkens gudinde var der seks dejlige præmier at hente. En flaske 'En lille Én' og fem eksemplarer af Helges flotte og nyeste bog: Portræt af Ørnebjerg – almueliv og malerkunst. Hermed var en dejlig dag til ende. Året 2016 har ikke været uden problemer, men det har også i høj grad bragt store og spændende oplevelser. - Måtte de fortsætte i rigtig mange år fremover.

pa

Turledelse efterår 2016:

Turleder: Helge V. Qvistorff, Terndrup	tlf. 98 39 17 97.
Formand: Marthin Nygaard, Skørping	tlf. 22 80 74 89.
Kasserer: Käthe Larsen, Molbjerg, Støvring	tlf. 98 39 55 96.
Sekretær: Bente Bruun, Ladelund, Nørager	tlf. 51 89 44 47.
Bestyrelsesmedlem: Bodil Nielsen, Skørping	tlf. 40 81 40 89
Webmaster: Lennart Greig, Odense	tlf. 98 38 30 49.

Fotograf: Ole Christiansen, Klarup m.fl..

Appendiks

Med turberetning nr. 30 (1987-2016 inkl.) vil skribenten gerne takke af. Det er efterhånden blevet en belastning for bentøjet, at skulle deltage helt eller delvist i alle ture, hvilket jo er en nødvendighed for at kunne referere fra disse. Det er således kun ved hjælp af gps oversigten over ruternes forløb og andres velvillighed som mikrofonholder, at det nogenlunde kan lade sig gøre, hvilke betingelser dog ikke er tilfredsstillende, især ikke for skribenten.

Jeg håber og tror, at nogen vil finde det værd fortsat at bevare Rold Skovs Venners historie, også på denne måde, og derfor kunne have lyst til at fortsætte med skriblerierne. Det ville være dejligt og glæde den gamle redacteur. Det er naturligvis fortsat min agt at deltage i alle de ture, der passer til min formåen. Det er ikke interessen for Rold Skov eller glæden ved samværet med Rold Skovs Venner, der mangler. Tak til jer alle sammen - såvel Helge som den øvrige bestyrelse samt vores webmaster Lennart, vore fotografer og alle vore trofaste medlemmer gennem de mange år. Det er jer, der har dannet grundlag for at historien kunne skrives. Så ikke mindst, også tak til jer, der læste med.

pa